

بسم الله الرحمن الرحيم

پرديس بين الملل

حقوق خصوصي

حقوق و تكاليف سهامداران اقليت در شرڪت‌هاي سهامی خاص

از:

علی امینی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر اسدی نژاد

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر ایمان پور

مهر ۹۱

این مختصر را تقدیم می کنم به :

« همه شهروندان شهر دل »

پدر عزیزم که روحش شاد و یاد و خاطرش همیشه گرامی باد

مادر همیشه مهربانم

همسر گرامی به پاس همه زحماتش

فرزندان دلبندم امیررضا و فاطمه که مشوقم بودند.

چکیده:

(عنوان) حقوق و تکالیف سهامداران اقلیت در شرکتهای سهامی خاص

(نام دانشجو) علی امینی

شرکت سهامی خاص شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنهاست و تمام سرمایه شرکت در موقع تاسیس منحصراً توسط موسسین تامین می شود.

مجامع عمومی شرکت های سهامی مجامعی هستند که از اجتماع صاحبان سهام تشکیل می شود. بالاترین رکن تصمیم گیری شرکت است. تصویب اساسنامه، تعیین مدیران و بازرسان، تغییر اساسنامه، انحلال شرکت، افزایش و کاهش سرمایه و تصمیمات مهم دیگر طبق لایحه اصلاحی بعهد مجامع عمومی می باشد در مجامع عمومی هر سهم دارای یک رای می باشد و از این رو سهامدارانی که اکثریت سهام شرکت را مالک هستند می توانند با استفاده از قاعده اکثریت حقوق سهامداران اقلیت را تضييع نمایند در این صورت:

۱- سهامداران اقلیت چه اقداماتی را برای حفظ حقوق خود می توانند انجام دهند؟

۲- مقنن چه حمایتهایی از سهامداران اقلیت بعمل آورده است؟

۳- سیستم قضایی بعنوان مرجع نظم خواهی و اجرای عدالت چه نقشی می تواند داشته باشد؟

سهامداران اقلیت می توانند با آگاهی و استفاده از مقررات حمایتی مقرر در لایحه اصلاحی مانند روش رای گیری ادغامی، حق دعوت از مجمع عمومی توسط یک پنجم سهامداران اقلیت، حق درخواست انحلال شرکت، مخالفت با افزایش تعهد طرح دعوی مشتق علیه مدیران و مدیر عامل متخلف، طرح دعوی عزل هیات مدیره و مدیر عامل شرکت فاقد شرایط قانونی، طرح دعوی انحلال شرکت، طرح دعوی ابطال عملیات یا تصمیمات مغایر با قانون و اساسنامه شرکت و غیره، مانع تضييع حقوق خود بشوند.

مراجع قضایی نیز به تکلیف ذاتی خود عمل نموده و به استناد به لایحه اصلاحی و قواعد عام حقوقی و قوانین مادر مانند قانون اساسی خصوصاً اصل چهارم و قانون مدنی بویژه قاعده اتلاف (ماده ۳۲۸) و تسبیب (ماده ۳۲۱) و قاعده فقهی لاضرر مانع از ورود ضرر به سهامداران اقلیت شود ولو اینکه این ضرر در راستای اعمال حق باشد زیرا در تعارض بین اعمال حق و قاعده لاضرر، قاعده لاضرر حاکم است.

کلید واژه: سهام - سهامدار اقلیت - حق رای - ذینفع - دعوی مشتق

فهرست

عنوان

چکیده

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱- فصل اول: مفاهیم و کلیات	۶
۱-۱: مفهوم حقوق	۶
۱-۱-۱: تعریف لغوی	۶
۱-۱-۲: علمی	۶
۲-۱: مفهوم تکلیف	۸
۱-۲-۱: معنی لغوی تکلیف	۸
۲-۲-۱: مفهوم حقوقی تکلیف	۸
۳-۱: مفهوم سهام	۹
۱-۳-۱: معنی لغوی سهام	۹
۲-۳-۱: تعریف حقوقی سهام	۹
۳-۳-۱: ورقه سهم	۹
۴-۳-۱: شرایط سهم و ضمانت اجرای آن	۱۰
۴-۱: انواع سهام	۱۱
۱-۴-۱: سهام با نام و سهام بی نام	۱۱
۲-۴-۱: سهام ممتاز و سهام عادی	۱۲
۳-۴-۱: سهم سرمایه و سهم انتفاعی	۱۴
۵-۱: سهامداران اقلیت ، سهامداران اکثریت ، سهامداران خنثی	۱۴
۶-۱: شرکت سهامی خاص	۱۸
۱-۶-۱: معنی لغوی شرکت	۱۸
۲-۶-۱: تعریف شرکت از نظر قانون مدنی	۱۸
۳-۶-۱: شرکت مدنی	۱۸
۴-۶-۱: شرکت تجاری	۲۰

فصل دوم : حقوق غیرمالی سهامداران اقلیت در شرکت های سهامی خاص.....	۲۳
۱-۲: حق شرکت در مجامع عمومی.....	۲۳
۲-۲: حق کسب اطلاع سهامداران اقلیت.....	۲۵
۱-۲-۲: حق کسب اطلاع در زمان تأسیس شرکت سهامی خاص.....	۲۵
۲-۲-۲: حق کسب اطلاع سهامداران اقلیت در مرحله استمرار شرکت.....	۲۶
۳-۲-۲: حق کسب سهامداران اقلیت در مرحله تصفیه شرکت.....	۲۹
۴-۲-۲: حق کسب اطلاع از گزارش بازرسان.....	۲۹
۳-۲: حق رای سهامداران اقلیت.....	۳۰
۲-۴: حق داوطلب شدن سهامداران اقلیت برای عضویت در هیات مدیره و بازرسی شرکت سهامی خاص.....	۳۴
۵-۲: حق دعوت مجمع عمومی توسط سهامداران اقلیت.....	۳۵
۱-۵-۲: دعوت از مجمع عمومی توسط یک پنجم سهامداران اقلیت.....	۳۶
۲-۵-۲: حق درخواست دعوت از مجمع عمومی توسط هر ذینفع در زمان استمرار و حیات شرکت.....	۳۸
۳-۵-۲: درخواست دعوت از مجمع عمومی توسط هر ذینفع در زمان انحلال شرکت.....	۳۹
۶-۲: حق درخواست انحلال شرکت توسط سهامداران اقلیت.....	۳۹
۳- فصل سوم : حقوق مالی سهامداران اقلیت در شرکت های سهامی خاص.....	۴۱
حقوق مالی سهامداران اقلیت.....	۴۱
۱-۳: حق مشارکت در سود و اندوخته های شرکت.....	۴۱
۱-۱-۳: حق مشارکت در سود شرکت.....	۴۲
۲-۱-۳: حق مشارکت در اندوخته های شرکت.....	۴۵
۲-۳: حق تقدم در خرید سهام جدید و حق انتقال آن.....	۴۶
۱-۲-۳: حق نقل و انتقال حق تقدم.....	۴۷
۲-۲-۳: حق اعراض از حق تقدم در خرید سهام.....	۴۸
۳-۲-۳: حق سلب حق تقدم.....	۴۸
۳-۳: حق مخالفت سهامداران اقلیت با افزایش تعهد(حق وتو).....	۵۰
۱-۳-۳: حق مخالفت با افزایش تعهد از طریق افزایش سرمایه با بالابردن مبلغ اسمی سهام.....	۵۰
۲-۳-۳: حق مخالفت با افزایش تعهد از طریق تغییر شرکت.....	۵۴
۴-۳: حقوق سهامداران اقلیت در کاهش سرمایه شرکت.....	۵۵

- ۳-۴-۱: کاهش اجباری..... ۵۵
- ۳-۴-۲: کاهش اختیاری سرمایه..... ۵۶
- ۳-۵: حق بهره مندی از عواید ناشی از افزایش سرمایه شرکت از طریق صدور سهام جدید..... ۶۰
- ۳-۶: حق دریافت مبلغ اسمی سهام و مزاد دارایی پس از انحلال شرکت و ختم تصفیه..... ۶۱
- ۳-۷: حق نقل و انتقال سهام توسط سهامداران اقلیت..... ۶۳
- ۳-۷-۱: ماهیت حقوق سهام..... ۶۴
- ۳-۷-۱-۱: ماهیت حقوقی سهام از نظر قوانین موضوعه..... ۶۴
- ۳-۷-۱-۲: ماهیت حقوق سهام از دیدگاه حقوق دان ها..... ۶۵
- ۳-۷-۲: ماهیت شخصیت حقوق شرکت ها..... ۶۸
- ۳-۷-۲-۱: نظریه مجازی و فرضی بودن شخصیت حقوقی..... ۶۸
- ۳-۷-۲-۲: واقعی بودن شخصیت حقوق..... ۶۹
- ۳-۷-۲-۳: نظریه قراردادی ماهیت شخصیت حقوق..... ۶۹
- ۳-۷-۲-۴: نظریه تخصیص اموال..... ۷۰
- حق نقل و انتقال سهام در شرکتهای سهامی خاص و محدودیتها و حقوق سهامداران اقلیت..... ۷۱
- ۴- فصل چهارم: دعاوی قابل طرح توسط سهامداران اقلیت و تکالیف آنان..... ۸۱
- ۴-۱- تعریف دعوی و شرایط آن..... ۸۱
- ۴-۱-۱: تعریف دعوی..... ۸۱
- ۴-۱-۲: مفهوم ذی نفع..... ۸۳
- ۴-۲: دعوی مشتق..... ۸۵
- ۴-۲-۱: تعریف دعوی مشتق و شرایط آن..... ۸۵
- ۴-۲-۲: دعوی مشتق در حقوق تجارت ایران..... ۸۶
- ۴-۳: دعاوی حقوقی قابل طرح بلحاظ ذینفع بودن توسط سهامداران اقلیت..... ۸۷
- ۴-۳-۱: دعاوی قابل طرح در زمان تاسیس شرکت..... ۸۷
- ۴-۳-۲: دعاوی قابل طرح در زمان استمرار شرکت..... ۸۹
- ۴-۳-۲-۱: دعاوی عزل اعضا هیات مدیره..... ۸۹
- ۴-۳-۲-۲: دعاوی عزل مدیرعامل شرکت..... ۹۰
- ۴-۳-۲-۳: طرح دعوی تقلیل سرمایه شرکت..... ۹۰

- ۴-۳-۲-۴: طرح دعوی انحلال شرکت سهامی خاص..... ۹۱
- ۴-۳-۲-۵: طرح دعوی ابطال عملیات یا تصمیمات شرکت سهامی خاص..... ۹۲
- ۴-۳-۲-۶: دعوی الزام به پرداخت دیون شرکت..... ۹۲
- ۴-۳-۳: دعاوی قابل طرح در مرحله تصفیه شرکت..... ۹۳
- ۴-۳-۳-۱: اقامه دعوی برای تشکیل مجمع عمومی عادی در مرحله تصفیه..... ۹۳
- ۴-۳-۳-۲: دعوی تعیین مدیر تصفیه..... ۹۴
- ۴-۴: دعاوی قابل طرح ناشی از مسئولیت مدنی مدیران و مدیر عامل شرکت سهامی خاص..... ۹۴
- ۴-۵: دعاوی جزای قابل طرح توسط سهامداران اقلیت..... ۹۴
- ۴-۵-۱: دعاوی کیفری عام سهامداران اقلیت..... ۹۷
- ۴-۵-۲: دعاوی کیفری ناشی از مقررات خاص لایحه اصلاحی قانون تجارت..... ۹۸
- ۴-۶: تکالیف سهامداران اقلیت در شرکت سهامی خاص..... ۱۰۱
- ۴-۶-۱: تکلیف سهامداران اقلیت در زمان تاسیس شرکت..... ۱۰۱
- ۴-۶-۲: تکلیف به پرداخت مبلغ پرداخت نشده سهام..... ۱۰۳
- ۴-۶-۳: مشارکت در زیان شرکت..... ۱۰۳

حقوق و تکالیف سهامداران اقلیت در شرکت‌های سهامی خاص

مقدمه :

بدرستی سابقه زندگی انسان روی کره زمین مشخص نیست اما مطابق یک فرضیه علمی معاصر اجداد انسان در حدود ۴ میلیون سال پیش در آفریقا زندگی می کردند.

باستان شناسان با مطالعه اسکلت‌های باقیمانده از انسان‌های نخستین و بررسی ابزارها و وسایل آنها و نقاشیهایی که روی دیوار غارها بجا مانده است تا حدودی به چگونگی زندگی انسان‌های نخستین و غارنشین پی بردند آنچه مسلم است اینست که انسانها همواره بصورت گروهی و اجتماعی زندگی می کردند و از همان ابتدا به راز قدرت گروهی و خرد جمعی برای غلبه بر مشکلات ، شکار حیوانات ایجاد امنیت و غیره پی بردند. تشکیل قبیله ، ساخت روستا و شهرها و کشورها از جمله نتایج زندگی جمعی و گروهی انسانهاست. از دیگر نتایج زندگی گروهی و اجتماعی ایجاد فعالیتهای اقتصادی است که هم پا و همراه با پیشرفتهای عمرانی فعالیتهای اقتصادی نیز روز به روز پیشرفت و ترقی نموده است. اهلی کردن حیوانات ، پی بردن به راز کاشت دانه های خوراکی و گسترش کشاورزی ، تخصصی کردن کارها ، مبادله کالا به کالا ، استفاده از کالای واسطه ، ضرب سکه و چاپ پول ، ایجاد موسسه های مالی و بانکها ، ایجاد کارخانه ها بوجود آمدن مکاتب و تشکیل شرکت‌های تجاری و ایجاد بورس از جمله پیشرفتهای اقتصادی بشر بوده است.

اما این پیشرفتهای علمی و اقتصادی که در طی قرنهای متمادی حاصل شده به همین آسانی و شیرینی که به قلم آمده نبوده است همواره عده ای با اتکا به جمعیت و قدرت بیشتر، ابزار و سلاح بهتر ، فرصت طلبی ، ضعف قانون ، جان و مال و نوامیس دیگران را مورد تجاوز و غارت قرار می دادند و می دهند.

برده داری ، جنگ‌های بی شماری که می شناسیم ، نسل کشی ، جنگ‌های جهانی اول و دوم ، استفاده از بمبهای هسته ای و شیمیایی از جمله تجاوزات ننگین علیه بشر و بشریت است که این تجاوزات و تضییع حقوق دیگران کماکان در مقیاس و اندازه های مختلف در اشکال گوناگون در گوشه و کنار کره خاکی ادامه دارد.

از این رو عدالت، قوانین کارآمد، حفظ و حمایت از حقوق فردی و عدالت اجتماعی همواره از آرزوهای جوامع بشری بوده و می باشد که در سایه بعثت پیامبران الهی و نزول وحی و کتب آسمانی و حکومت‌های پیامبران پیشرفتهای عظیم و شگرفی در این بخش حاصل شده است.^۱

از طرفی انجام فعالیت‌های اقتصادی به معنی اخص کلمه به منظور کسب سود و منفعت مستلزم داشتن سرمایه است اما اکثریت افراد یک جامعه سرمایه لازم را برای انجام فعالیت اقتصادی ندارند ولی بر حسب ضرورت آموختن با تجمیع سرمایه‌های اندک و خرد می توان سرمایه بزرگتری را تشکیل و به صورت مشترک به فعالیت اقتصادی پرداخت و از منافع آن بهره مند شد از این رو ابتدا شرکتهای مدنی و سپس شرکتهای تجاری پدید آمد.

مطابق یک قاعده کلی حاکم بر حقوق اموال، مالک می تواند در مال خود با رعایت قوانین حاکم هرگونه دخل و تصرفی بنماید. اختیار اداره اموال با مالک است اما امروزه با تشکیل شرکتهای تجاری اگرچه مزایایی برای مالکین سرمایه خرد دارد اما محدودیتهایی نیز به دنبال خواهد داشت که مهمترین آن امنیت است که بایستی بخشی از اختیارات و حاکمیت خود را نسبت به اموالی که در اختیار شرکت قرار داده است صرف نظر نماید و اداره اکثریت را که به جایگزین اراده اش می شود بپذیرد. در این وضعیت ممکن است اکثریت با اتکا به اصل حاکمیت اراده اکثریت حقوق اقلیت را نادیده و پایمال نماید. چنین وضعیتی در شرکتهای سهامی خاص نیز ممکن است بوجود آید سهامداران اکثریت با اتکا به اصل حاکمیت اراده اکثریت حقوق سهامداران اقلیت را نادیده بگیرند.

۱- «لقد ارسلنا بالبینات و انزلنا معهم الكتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط...» قرآن کریم سوره حدید آیه ۲۴

حاکمیت اراده اکثریت در بعضی از منابع حقوق تحت عنوان قاعده اکثریت نیز بیان شده است.

تصمیمات جاری شرکت بوسیله مجامع عمومی از طریق اعمال حق رای سهامداران اتخاذ می گردد. بموجب قانون تجارت و اساسنامه تصمیماتی که به وسیله دارندگان اکثریت حق رای اتخاذ می گردد تصمیم گروه

خاص نبوده بلکه بمنزله تصمیم تمام سهامداران و تصمیم شرکت محسوب می گردد. این قاعده که بوسیله اساسنامه و قانون تجارت حمایت می گردد را قاعده اکثریت نامیده می شود.

در ماده ۷۲ قانون تجارت سال ۱۳۱۱ که در حال حاضر در شرکتهای غیر سهامی قابلیت اعمال دارد قانونگذار به قاعده اکثریت اینگونه اشاره نموده است « تصمیمات مجمع عمومی با اکثریت آراء خواهد بود »

پس از تصویب لایحه قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت در سال ۱۳۷۴ که مشتمل بر ۳۰۰ ماده می باشد و جانشین مواد ۳۱ تا ۹۳ قانون تجارت ۱۳۱۱ شده است قانون حاکم بر شرکتهای سهامی می باشد. بموجب مواد ۸۶ الی ۸۸ قانون مرقوم قانونگذار مجدداً قاعده اکثریت و حاکمیت آن در شرکتهای سهامی را به رسمیت شناخته است.

به موجب ماده ۸۶ « مجمع عمومی عادی می تواند نسبت به کلیه امور شرکت بجز آنچه در صلاحیت مجمع عمومی موسس و فوق العاده است تصمیم بگیرد »

و بموجب ماده ۸۸ « در مجمع عمومی عادی تصمیمات همواره با اکثریت نصف بعلاوه یک آراء حاضر در جلسه رسمی معتبر خواهد بود »

خلاصه کلام تصمیمات و اقدامات مجمع عمومی برای انتخاب هیات مدیره و سیاست کلی شرکت و اداره و کنترل آن با اعمال حق رای سهامداران صورت می گیرد بدیهی است بموجب قانون تجارت و اساسنامه تصمیم سهامداران اکثریت معتبر و قابلیت اعمال دارد و می توان گفت مدیران شرکت در واقع نمایندگان سهامداران اکثریت بوده و سعی در حفظ منافع آنان دارند به هر حال تصمیمات سهامداران عمده و مدیران منتخب آنها ممکن است خلاف قوانین (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران - قانون مدنی ، قانون تجارت و حتی قوانین کیفری و غیره ...) یا خلاف مقررات اساسنامه بوده و موجب تضرر سهامداران اقلیت گردد.

سوالات تحقیق :

۱ - حقوق و تکالیف سهامداران اقلیت در شرکتهای سهامی خاص کدامند ؟

۲- در صورت تضييع حقوق و منافع سهامداران چه راهکارهای حقوقی در قوانین ایران جهت حمايت از منافع سهامداران اقليت وجود دارد؟

سابقه تحقيق :

در حقوق ایران بحث مستقلى تحت عنوان حقوق سهامداران اقليت در شرکتهای سهامی خاص مطرح نشده است و حتى در کتب و منابع معتبر حقوق بندرت اصطلاح سهامداران اقليت یا سهامداران اکثريت استفاده شده است بدون اینکه از حقوق یا تعهدات و یا مشکلات سهامداران اقليت بحثی به میان آمده باشد یا مطلبی نوشته شود معدود مطالب پراکنده ای که در اینخصوص نوشته شده است غالباً از سه الی چهار صفحه تجاوز نمی کند بنابراین می توان گفت تحقيق جامع در این زمینه بنحوی که موثر در مقام باشد در حقوق ایران بی سابقه است .

روش تحقيق :

همانند اغلب تحقیقات حقوق، مطالب این پایان نامه براساس تحقيق کتابخانه ای و فیش برداری از منابع تحقيق تهیه و مورد استفاده قرار گرفتند و سعی شده است مطالب مرتبط با موضوع را از منابع موجود استخراج ، دسته بندی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد و سپس نتیجه گیری شود.

موضوع این پایان نامه در چهار فصل تدوین گردیده است:

فصل اول ، فصل مفاهیم و کلیات می باشد جهت یادآوری و تشحید ذهن خوانندگان محترم بررسی کوتاه و مختصری از اصطلاحات حقوق موجود در عنوان پایان نامه مثل حقوق تکالیف شرکت ، سهامداران اقليت ، سهام داشته باشیم.

در فصل دوم ، حقوق غیر مالی سهامداران اقليت در شرکتهای سهامی خاص مورد بررسی قرار می دهیم.

در فصل سوم ، حقوق مالی سهامداران اقليت مورد نقد و بررسی قرار می دهیم.

در فصل چهارم ، دعاوی قابل طرح توسط سهامداران اقليت و تکالیف آنها مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل اول

کلیات

فصل اول : کلیات

با توجه به عنوان پایان نامه « حقوق و تکالیف سهامداران اقلیت در شرکتهای سهامی خاص » و اینکه کلیه اصطلاحاتی که در عنوان پایان نامه قید گردیده است جملگی دارای مفهوم و آثار حقوقی است تعاریف و تفاسیر متعددی می توان راجع به آنها نمود ضروری دانستیم که توضیحاتی مختصر و گذرا پیرامون هر کدام از این اصطلاحات بیان نماییم.

۱-۱: مفهوم حقوق :

۱-۱-۱: تعریف لغوی :

« حقوق در لغت جمع حق است و به معنای راستی ها، درستی ها ، حصرها ، بهره ها ،وظایف ، تکالیف ، مواجب ، شهریه ها و ... استعمال می شود» (معین ، ۱۳۸۶ : ۵۸۴)

۱-۱-۲ - : علمی :

علم حقوق از زیر مجموعه ها و زیر شاخه های مهم و اثرگذار علوم اجتماعی است بینش و نگرش هر جامعه از حقوق و منشأ آن متفاوت است برای همین حقوقدانان همواره در تعریف حقوق دچار مشکل بوده اند تاجایی که می توان گفت هنوز تعریف جامع و مانعی از حقوق که مورد قبول همه حقوقدانان باشد وجود ندارد این امر به گستردگی و تنوع موضوعات این دانش نیز برمی گردد.

با این حال چند نمونه از تعاریفی که حقوقدانان برجسته کشور از حقوق نموده اند را بیان می کنیم :

دکتر جعفر لنگرودی در ترمینولوژی حقوق یکی از معانی حقوق را چنین بیان می کند :

« ترجمه droit یعنی مجموعه قوانین یک کشور که ضمانت اجرایی دارد » دکتر کاتوزیان در کتاب فلسفه حقوق نیز در تعریف حقوق می نویسد « مجموعه ای از قواعد الزام آور کلی است که به منظور ایجاد نظم و استقرار عدالت بر زندگی اجتماعی انسان حکومت می کند و اجرای آن از طرف دولت تضمین می شود »

دکتر حسن امامی نیز حقوق را اینگونه تعریف می کند :

« حقوق دارای دو معنی است :

۱- حقوق جمع حق است و آن اختیاری است که قانون برای فرد شناخته که بتواند عملی را انجام و یا آن را ترک نماید .

۲- حقوق به قواعدی گفته می شود که در روابط اجتماعی بین افراد حکومت می نماید که به آنها قوانین (به معنی وسیع کلمه) نیز می گویند استعمال حقوق در این معنی مجازی است و باعتبار اینکه قواعد مزبور حکایت از حقوق فردی می نماید به آنها حقوق گویند (امامی ، ۱۳۶۸ : ۲)

اصطلاح حقوق در موضوع پایان نامه با تعریف با تعریف دکتر حسن امامی منطبق است زیرا هر جا صحبت از حقوق سهامداران اقلیت می شود مشمول حقوقی است که سهامداران اختیار دارند از حق خود استفاده و یا آن را ساقط نمایند مانند حق رأی ، حق حضور در جلسه ، حق اطلاع ...

در یک تقسیم بندی کلی علم حقوق به حقوق خصوصی و حقوق عمومی تقسیم می شود حقوق عمومی و تقسیمات آن از دایره بحث خارج است بنابراین از ذکر آن خودداری می شود اما در تعریف حقوق خصوصی گفته شده است « حقوق خصوصی مجموعه قواعد حاکم بر روابط افراد است » (کاتوزیان ، ۱۳۷۲ : ۸۰) که شامل حقوق مدنی ، تجارت - حقوق هوایی و حقوق دریایی است .

با توجه باینکه موضوع پایان نامه مرتبط به حقوق تجارت است تعریف آن بیان می گردد.

« حقوق تجارت یا حقوق بازرگانی مجموعه قواعدی است که امور مربوط به تجار و شرکتهای تجارتي و روابط و معاملات تجارتي را تنظيم می نماید و دولت ضامن اجرای آن است به عبارت دیگر آن قسمت از حقوق که بر روابط و امور تجارتي حاکم است حقوق تجارت نامیده می شود» (حسنی ، ۱۳۸۹ : ۳۵)

۲-۱: مفهوم تکلیف :

۱-۲-۱: معنی لغوی تکلیف :

در لغت به معنی رنج افکندن - بار کردن ، به گردن گذاشتن کاری سخت و شاق و به عهده گذاشتن - وظیفه ای که باید انجام شود آمده است (معین ، ۱۳۸۶ : ۱۰۳۴)

۲-۲-۱: مفهوم حقوقی تکلیف :

معنی لغوی تکلیف از معنی حقوقی آن دور نیست زیرا در تعریف حقوق تکلیف میتوان گفت: «تکلیف عبارت است از عمل یا ترک عملی که شخص ملزم به انجام و یا ملزم به ترک آن میباشد»
در علم حقوق تکلیف مقابل حق است در هر موردی که قانون گذار حقی را برای کسی بشناسد ناچار تکلیفی برای دیگری یا دیگران به وجود می آید بنابراین در مقابل هر تکلیفی حقی موجود است در یک تقسیم بندی تکلیف را به مثبت و منفی تقسیم میکنند.

تکلیف مثبت: آن عملی است که شخص ملزم به انجام آن می باشد مثل پرداخت اجاره بها و پرداخت نفقه.

تکلیف منفی: عملی است که شخص ملزم به ترک آنست.

۳-۱: مفهوم سهام:

۳-۱-۱: معنی لغوی سهام:

سهام در لغت جمع سهم است و معنی متداول آن در فارسی «نصیب ها حظ ها، تعداد برگه های شرکت و کارخانه و جز آن» می باشد. (معین، ۱۳۸۶: ۸۶۷)

۳-۱-۲: تعریف حقوقی سهام:

ماده ۲۴ لایحه قانون تجارت سهم را اینگونه تعریف کرده است «سهم قسمتی از سرمایه شرکت سهامی که مشخص میزان مشارکت و تعهدات و منافع صاحب آن در شرکت سهامی می باشد در این تعریف یکی از ویژگی ها و شاخصه های مهم سهام قید نشده است و آن مساوی بودن مبلغ اسمی سهام است با این حال این امر مشکلی ایجاد نمی کند زیرا در ماده ۳۲ لایحه اصلاحی این ضعف جبران شده است بموجب ماده مذکور:

«مبلغ اسمی سهام و همچنین قطعات سهام در صورت تجزیه باید متساوی باشد»

«ماده ۳۲ اصل تساوی مبلغ کل سهام شرکت را برای اعطای حقوق وابسته به یک سهم پیش بینی نموده است مانند حق شرکت در مجمع، حق رای، حق سود بردن و حق تقدم....» (عرفانی، ۱۳۸۸: ۵۰)

بنابراین سرمایه شرکت سهامی به قسمت های مساوی تقسیم می گردد که هر قسمت آن را «سهم» می نامند.

۳-۱-۳: ورقه سهم:

ماده ۲۴ علاوه بر سهم ورقه سهم را نیز تعریف نموده است بموجب ماده مرقوم «ورقه سهم سند قابل معامله ای است که نماینده تعداد سهامی است که صاحب آن در شرکت سهامی دارد» «در حقوق ایران سهم شریک باید در ورقه ای قید شود که از آن به ورقه سهم تعبیر می شود» (اسکینی، ۱۳۷۷: ۶۲)

۴-۳-۱: شرایط سهم و ضمانت اجرای آن:

قانونگذار در مواد ۲۵ الی ۲۹ شرایط شکل اوراق سهام را متذکر شده است. بموجب ماده ۲۵ «اوراق سهام باید متحدالشکل و چاپی و دارای شماره ترتیب بوده و امضای لااقل دو نفر که بموجب مقررات اساسنامه تعیین می شود برسد» همچنین بموجب ماده ۲۶ «در ورقه سهم نکات زیر باید قید شود:

۱- نام شرکت و شماره ثبت آن در دفتر ثبت شرکتها

۲- مبلغ سرمایه ثبت شده و مقدار پرداخت شده آن

۳- تعیین نوع سهم

۴- مبلغ اسمی سهم و مقدار پرداخت شده آن به حروف و با اعداد

۵- تعداد سهامی که هر ورقه نماینده آن است»

اگرچه قانونگذار برای تخلف از شرایط مذکور در مواد ۲۵ و ۲۶ ضمانت اجرایی تعیین ننموده است اما کلمه «باید» در مواد ۲۵ و ۲۶ بیانگر این امر است که رعایت شرایط مذکور در اوراق سهام از طرف شرکتهای سهامی الزامی است و در صورت عدم شرایط سند صادره، ورقه سهام محسوب نمی شود و از امتیازات آن برخوردار نمی باشد بلکه دارای ارزش و اعتبار در حد یک سند عادی می باشد.

همچنین با التفات به مفاد ماده ۲۷ لایحه اصلاحی صدور گواهی موقت و صدور سهام برای شرکتهای سهامی یک تکلیف و الزامی است.

بموجب ماده ۲۷ «تا زمانی که اوراق سهام صادر نشده است شرکت باید به صاحبان سهام گواهی نامه موقت سهم بدهد که معرف تعداد و نوع سهام و پرداخت شده آن باشد. این مبلغ گواهی نامه در حکم سهم است ولی

در هر حال ظرف مدت یکسال پس از پرداخت تمامی مبلغ اسمی سهم باید ورقه سهم صادر و به صاحب سهم تسلیم و گواهی نامه موقت سهم مسترد و ابطال گردد.»

۴-۱: انواع سهام:

سهام شرکتهای سهامی را می توان به انواع زیر تقسیم کرد. سهام با نام و سهام بی نام - سهم در مقابل آورده نقدی و سهم در مقابل آورده غیرنقدی - سهم عادی و سهم ممتاز، سهم سرمایه و سهم انتفاعی

۱-۴-۱: سهام با نام و سهام بی نام:

تبصره ذیل ماده ۲۴ لایحه اصلاحی سهام را از نظر شکل به سهام با نام و سهام بی نام تقسیم کرده است با این حال تعریفی از این دو نوع سهام بعمل نیاورده است شاید علت عدم تعریف از سوی قانونگذار این باشد معنای آن در عرف واضح و مشخص است به همین جهت نیز غالب حقوقدانها تعریف تقریباً یکسانی از سهام با نام و سهام بی نام ارائه نمودند.

سهام با نام: « سهمی است که دال بر مالکیت شخص معین بوده نام و مشخصات صاحب سهم در ورقه سهم و در دفتر ثبت سهام شرکت درج می گردد... »

و سهام بی نام: « نام دارنده در آن درج نمی شود و برابر ماده ۳۹ لایحه اصلاحی بصورت سند در وجه حامل تنظیم و دارنده آن مالک شناخته می شود مگر آن که خلاف آن ثابت گردد سهم بی نام به سهولت قابل نقل و انتقال بوده انتقال مالکیت با قبض و اقباض تحقق می یابد» (عرفانی، ۱۳۸۹: ۳۱ و ۳۲)

تقریباً غالب حقوقدانهای کشور تعریف مشابهی از سهام با نام و سهام بی نام ارائه کردند با این حال اختلاف نظرهای جزئی نیز در این خصوص به چشم می خورد. برای مثال دکتر حسن ستوده تهرانی برخلاف غالب حقوقدانها در تعریف سهام با نام اظهار می دارد « سهم با نام سهمی است که به شخص معین تعلق دارد و نام او